

חידושי סוגיות

בדין מינוי מלך ע"י משיחה בשמן

יאריך לפלפל בגדרי שררת נשיא הסנהדרין ובגדרי שררת מלך, ועפ"י יתרץ כמה קושיות חמורות בדיני מינוי מלך ויתבאר היטב סדר מינוי יהושע המבואר בפרשתנו

דייקא, משמע קצת דבכל מלך כן הוא דין מינוי - למשחו בשמן המשחה דוקא. והנה המקור שהביא כאן הרמב"ם לדין משיחת המלכים בשמן המשחה הוא מקרא האמור במשיחת שאול שלא הי' מבית דוד, ולכאורה מכאן רא"י ברורה לדלידי' דין זה שהעמדת המלך הוא ע"י משיחה בשמן המשחה - הוא בכל מלכי ישראל, ולא דוקא מלכי בית דוד.

ולאידך גיסא, להלן (בהלכה י"ד) פסק הרמב"ם להדיא "אין מושחין מלכי ישראל בשמן המשחה אלא בשמן אפרסמון . . ואין מושחין אלא זרע

יקשה דלשיטת הרמב"ם הי' צ"ל משיחה גם במינוי יהושע

כתב הרמב"ם בפרק ראשון מהל' מלכים (ה"ז): "כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה שנאמר (ש"א, י, א) ויקח שמואל את פך השמן ויצק על ראשו וישקהו, ומאחר שמושחין המלך הרי זה זוכה לו ולבניו עד עולם כו'". ומסתימת לשונו, "וכשמעמידין המלך", ולא כתב דהיינו מלך ממלכי בית דוד

דמאז נתמעטו שאר מלכי ישראל מעיקר דין מלכות² ומשיחה בשמן המשחה, אבל מעיקר הדין לפני בחירת דוד וזכייתו בכתר מלכות איתא לדין משיחה גם במלך משאר שבטי ישראל, ולהכי נמשח שאל בשמן המשחה. וכ"מ מלשון רש"י בכריתות (ה, ב ד"ה ולא) דאחא דאמר' שם "מלכי ישראל אין מושחין" כ' "משבח דוד אבל שאל נמשח". ועד"ז מבואר בתוס' שם (ד"ה מלכי) "מדוד ואילך דכתיב ביה מיעוט זה טעון משיחה ולא אחר אבל שאל דהוי קודם לכן נמשח". והיינו כנ"ל, דהדין שאין מושחין מלכי ישראל נתחדש לאחר שנימשך דוד.

ומעתה צ"ע גבי מינוי יהושע ע"י משה המבואר בפרשתנו (כו, טו-כג), דהנה, לענין יהושע מוכח בהל' מלכים שם (ה"ג) דס"ל להרמב"ם דנתמנה למלכות ממשי,

דוד" (וכ"כ בהל' כלי המקדש פ"א ה"ז ומקורו בהוריות יא, ב), הרי, שדין המשחה הוא בבית דוד דוקא [ויעי' ברד"ק עה"פ שם גבי שאל, שכתב דאכן "לא הי' זה השמן המשחה . . אבל שמן אפרסמון הי'"] (וכ"ה באברבנאל ובאלישיך ובמלבי"ם שם, וראה במפרשים להוריות שם). מיהו הרמב"ם, ברור מללו דסבר דמשיחת שאל בשמן המשחה היתה. וכן נקט בשו"ת רמ"ע מפאנו (סק"ב). ובאמת דהכי מפורש בפרקי דר"א פ"ז¹].

[ובכס"מ (שם ה"י) כ' "שיש לחלק בין מלך ראשון בערך עצמו לראשון בערך כל ישראל כשאל שלא קדם לו מלך על ישראל", היינו שלפי דעתו באמת אין מושחין שום מלך ממלכי ישראל, ויוצא מן הכלל הוא שאל שלא קדם לו מלך על ישראל. אך, ממה שהביא הרמב"ם כמקור הדין דמשיחת מלך בב"ד הפסוק אודות משיחת שאל, משמע דמשיחת שאל מהווה בנין אב לשאר מלכים, וכנ"ל].

וע"כ צ"ל דס"ל להרמב"ם דדין זה ד"אין מושחין בשמן המשחה אלא מלכי בית דוד" לא נאמר אלא לאחר ש"נמשח דוד ו(ע"ז) זכה בכתר מלכות . . לו ואבניו הזכרים עד עולם" (לשון הרמב"ם שם ה"ז),

(2) במכילתא ר"פ בא "משנבחר דוד יצאו כל ישראל". ובספח"מ להרמב"ם מל"ת שסב (מתוך העתקת ר"י קאפח): "אין מלך למי שמאמין תורת משה רבינו אלא מזרע דוד ומזרע שלמה דוקא, וכל שהוא מזולת הזרע הנכבד הזה לענין מלכות נכרי קרינא ב' כשם שכל שהוא מזולת זרע אהרן לענין עבודה זר קרינא ב'"] [ובביאור הרי"ף פערלא לספח"מ לרס"ג ח"ג מנין הפרשיות פרשה ז' (קטו, ד ואילך) כתב שהרמב"ם חזר בו בספר היד (הל' מלכים שם ה"ח), ולכאורה דוחק הוא]. ברמב"ן ויחי שם: "אע"פ שישאל מקימים עליהם מלך משאר השבטים כפי צורך השעה אין מושחין אותו שלא יהי' עליהם הוד מלכות אלא כמו שופטים ושוטרים יהיו", וראה גם חינוך מצוה תצג בסופה. (3) וכן משמע ברמב"ם הל' סנהדרין (ספ"ח) שהי' לו דין מלך. וכן מפורש ברשב"ם ב"ב עה, א ד"ה אוי לה. פרש"י ד"ה הוא - יומא עג, ב. פרש"י עה"ת ברכה לג, יז. תויו"ט סוטה פ"ז מ"ח, ועוד (ראה המובא באמבואה דספרי לספרי זוטא

(1) ויש להעיר גם מהשקו"ט בעיקר גדר מלכות שאל. יעוי' רש"י בזבחים קב, א ד"ה שאני, דמלכות עולמות פסקו לו אלא דניטלה הימנו. אבל במאירי הוריות יא, ב כתב דשאל הי' רק ממונה להחזיק המלכות עד שיהי' מלך מבית יהודה, וכ"כ בהקדמת פירושו לתהלים. וברמב"ן (ויחי מט, יו"ד) דמלכותו לכתחילה מלכות שעה היתה. וראה שערי יוסף (להחיד"א) הוריות שם.

בשמן המשחה למלכות, אף שכתב הרמב"ם בהל' ביהב"ח (פ"ו ה"א) ד"משה רבינו מלך הי"ל", י"ל דנעשה מלך קודם שניתנה מצות מינוי מלך ומשיחתו^[7].

[עה"פ (בשלח יז, יד) "ויאמר ה' אל משה כתב זאת זכרון בספר ושים באזני יהושע כי מזה אמחה את זכר עמלק מתחת השמים" – איתא במכילתא "מגיד שאותו היום נמשח (יהושע)". ובזית רענן שם משמע שנמשח למלכות. ולפ"ז יש ליישב דבעת ההיא היתה משיחתו כדין.

אלא דצע"ג לומר כן, דאם הדברים הם כפשטו שכבר נמשח ונתמנה למלכות אז, מהו פירוש כל סדר מינויו בפרשתנו, ואמאי ביקש משה "פקוד ה' וגו'" אחרי שכבר נתמנה יהושע מלך על ישראל. וגם מאידך גיסא אין מובן מה מקום למנות יהושע בסוף מלחמת עמלק⁸, כארבעים שנה לפני פטירת משה שהי' מלך בישורון כל הדור ההוא (ולולא גזירת מי מריבה

דילף התם ממינוי יהושע ובית דינו ע"י משה – לענין דין מינוי מלך שצ"ל ע"פ ב"ד דשבעים זקנים וע"פ נביא. א"כ אמאי לא מצינו שנמשח יהושע בשמן הקדש, נגד הדין ד"כשמעמידין המלך מושחין אותו בשמן המשחה", דהיינו כל המלכים שבישראל (מלבד מלכים שאינם מבית דוד לאחז שזכה דוד במלכות), כנ"ל, וכשם שנמשח שאל בימיו [ובשלימא אילו סברין דדין שמן המשחה הי' מעולם רק במלכי בית דוד, שפיר הי' מבואר הא דלא נמשח יהושע שלא הי' מבית דוד⁹, משא"כ להמבואר לעיל בדעת הרמב"ם דקודם שנמשח דוד היה הדין דמושחין כל המלכים בשמן הקדש]. וכבר הקשה כן בעל מנחת חינוך בהגהותיו לרמב"ם הל' מלכים שם⁵ [והא דמשה רבינו גופי' לא אשכחן שנמשח

פרשתנו כז, כא. תורה שלמה מילואים לפרשת יתרו (חט"ו) ס"ב בסופו). אבל בדרשות הר"ן דרוש יא כתב (והביאו האברבנאל בפתיחתו לספר שופטים) דמשה ויהושע הי' להם כח המלכות אבל לא היו מלכים ממש, יעו"ש. ובב"ר פצ"ח, טו שהיתה המלכות שאולה בידו (וראה שם בפ"י מהרז"ו). מיהו, ממה שנקט הרמב"ם מינוי יהושע לראי' על דיני מינוי כל מלך (כדלהלן בפנים), וכן מפשטות לשונו בהל' בית הבחירה דלהלן גבי משה – משמע להדיא דס"ל דהי' להם דין מלך ממש.

(4) אבל אין להקשות מדוע לא נמשך עכ"פ בשמן אפרסמון כמלכי ישראל (רמב"ם הל' מלכים שם ה"י) – כי י"ל עפ"מ"ש בכס"מ שם (מהוריות יא, ב) דזהו רק כשיש מחלוקת, אבל כשאין מחלוקת הרי אפי' מלך שהוא ראשון אין מושחין אותו (האריך בזה החיד"א בשער יוסף להוריות שם. ועוד. ואכ"מ).

(5) ולהעיר מאוה"ח (פרשתנו שם, כג) "כאשר דבר ה' ביד משה, פי' כי המלכות דבר ה' שתהי'

ביד משה במקום שמן המשחה" (וראה לקמן בפנים).

(6) כ"כ הרמב"ם גם בפיה"מ רפ"ב דשבועות, וכ"ה ברש"י ור"ח ורשב"א שבועות טו, רע"א. וכ"מ בזבחים קב, א. וברמב"ן עה"פ (ברכה לג, ג) ויהי בישורון מלך "יש מקצת אגדות שמפרשין אותו על משה" (ולפינו נמצא בשמו"ר פ"ב, ו. פמ"ח, ד. פנ"ב, א. ויק"ר פל"א, ד. שהש"ר פ"ז, ו. תנחומא בשלח ב. תרומה יו"ד. בהעלותך ט). וראה ראב"ע בראשית לו, א. ועיין בפ' האוה"ח ויחי מט, יא.

(7) ועיין לקמן ס"ה היכן ניתן ציווי משיחה במלך.

(8) אבל יעו"י בראב"ע (בשלח שם) דפרשה זו נאמרה בשנת הארבעים.

לשון בתנחומא שם יא. וראה פרש"י על התורה כאן) גבי בקשת משה בפרשתנו (שם, טז) "יפקד ה' גו'" – "מה ראה לבקש הדבר הזה אחר סדר נחלות, אלא כיון שירשו בנות צלפחד אביהן אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי אם הבנות יורצות בדין הוא שירשו בני את כבודי (גדולתי¹⁰), אמר לו הקב"ה נוצר תאנה יאכל פרי (משלי כז, יח), בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד . . הואיל והוא שרתך בכל כחו (וגדולה שימושה יותר מלמודה (רד"ל. וראה במדבר פ"ב, ט)) כדאי הוא שישמש את ישראל".

ויעויי בשו"ת חת"ס (או"ח סי"ב) שהאריך להוכיח דהא דקי"ל (רמב"ם שם פ"א ה"ז) ד"לא המלכות לבד אלא כל השררות וכל המינויים שבישראל ירושה לבנו" לא נאמר במינוי של קדושה כגון כתר תורה, ולבסוף הביא "ראי" אחרונה גדולה מכולן" ממדרש זה, דכיון דבקש משה עבור בניו ודאי ידע דהיו ראויים, א"כ אף אם יהושע יותר הגון, מ"מ אילו ה' בזה דין ירושה היו בניו צריכים למלאות מקומו, ובע"כ דלא נאמר כלל דין ירושה בשררת התורה. וכבר הקשו על דבריו מהמפורש כאן במדרש דלא עסקו בניו בתורה, ולהכי אין שייך בנדו"ד שירשו תפקידו, אף דשפיר איכא דין ירושה [והאבני נזר (יוד' ששי"ב) האריך לסתור דבריו והביא מאבות דר"נ (פי"ז, ג) דמפורש דלא היו ראויים. ומסיק

בסוף הארבעים ה' משה מכניסן לארץ וכו'), והלא "דבר אחד לדור" (סנהדרין ח, א – גבי יהושע. והביאו רש"י וילך לא, ז).

ולהכי נראה דודאי אין זה משיחת מלך כ"א התמנות לשררה ולתפקיד [ויעויי" ברש"י תצוה (כט, כט) שכתב "יש משיחה שהוא לשון שררה"], אי נמי על דרך משוח מלחמה, שנמשח להכרית זרע של עמלק [נדמלחמת עמלק שייכת ליהושע דייקא, כי ה' מזרע בית יוסף שבידו ניתנה מלחמה זו, כמבואר בסוגיא דב"ב (קכג, ב וברשב"ם שם), ומה גם שבתוך בית יוסף גופא ה' נשיא אפרים שהוקדם למנשה. וראה בפסיקתא דר"כ (פ"ג) כתיב ויאמר משה אל יהושע (שם, ט), ולמה אמר ליהושע מפני שבא משבטו של יוסף וכתוב וה' בית יעקב אש ובית יוסף להבה (עובד' א, יח) תצא להבה מבית יוסף ותאכל קש של בית עשו, זה יהושע שהרג לעמלק כו"ו⁹]. ושוב נמצא דמשיחה למלך בשמן המשחה – לא היתה ביהושע, וצ"ע כנ"ל לשיטת הרמב"ם דדין כל המלכים בשמן המשחה].

יקדים להקשות מאי שנא דורו של יהושע שלא נתמנה בו איש אחד למלוכה ואיש אחד לנשיאות התורה כמו שהוא לדורות

ויובן כל זה בהקדים מה דאיתא במדרש (במדבר פכ"א, יד, ועד"ז ובשינוי

ושב תמוה ביותר מהו פי' תשובת הקב"ה "בניך לא עסקו בתורה", וכי מה שייך זה לירושת המלכות, ויפלא דכי מפני שלא היו ראויים למלאות מקומו בנשיאות התורה – נעקרה המלכות מזרעו של משה, ולמה לא הי' אפשר לחלק מנהיגותו של משה, דבניו יירשו המלכות ויהושע יירש נשיאותו בתורה.

ויעויי' במגלה עמוקות (אופן א. הובא בילקוט ראובני פרשתנו עה"פ)¹² דפי' דאכן משה ביקש שני מנהיגים למלאות מקומו, איש אחד להנהיגם במלחמה ואיש אשר יהי' מנהיג בתורה, וזהו כפל הלשון "אשר יצא לפניו ואשר יבא לפניו" [היינו מלחמה], ואשר יוציאם ואשר יביאם [היינו תורה]. והשיב לו הקב"ה דצריך שיהא רק מנהיג אחד, יהושע שהי' מלך ואב"ד של ישראל וחכם שלהם בתורה, ד"אי אפשר לב' מלכים שישתמשו בכתר אחד" (חולין ס, ב. הובא בפרש"י בראשית א, טז), "דבר אחד לדור ולא שני דברים לדור" (כדאיתא בסנהדרין גבי יהושע – נסמן לעיל ס"א). ולדבריו לכא' מיושבים שפיר דברי המדרש, דכוונת משה היתה לבקש חלוקה, ושירשו בניו המלוכה, והקב"ה ענהו דרצונו במנהיג אחד, וכיון שלענין התורה צ"ל ראוי משום נוצר תאנה יאכל פרי', ובניו אין ראויים לירש "כבודו", להכי דוקא יהושע שהי' מסור לתורה

להלכה דליכא נפק"מ בין שררת התורה לשאר שררות, וכמש"כ הריב"ש (סי' רעא) והמב"ט (ח"ג, ג) דשפיר יש בזה דין ירושה כבכל שררה, ומן הדין הי' צ"ל הדבר נתון ביד בניו].

ומעתה, כיון דנקטינן דבניו יישבו להם ולא עסקו בתורה", עד שאין ראויים למלא תפקידו בתורה, שוב צ"ע טובא בביאור הדין ודברים בין משה והקב"ה, מעיקרא מאי בעי משה ולבסוף מאי משני לי' הקב"ה. ובהקדים, דהנה נשיאותו של משה רבינו היתה כפולה, חדא, שהי' מנהיג ורועה ישראל בצרכיהם הגשמיים, ותו, שהי' נשיאן ורבן ומאורן של כל ישראל בעניני תורה והוראתה, ועד שכל התורה נקראת על שמו (מלאכי ג, כב. שבת פט, א). ומעתה, כיון דמוכח כנ"ל דבני משה לא היו ראויים לתורה, ודאי דבקשת משה "יפקד ה'". איש על העדה מעיקרא לא היתה אלא עבור ממלא מקומו לעניני המלוכה. ובאמת דהכי מבואר להדיא מבקשתו, דרצונו במלך "אשר יצא לפניו וגו'" (שם, יז), דהיינו למלחמה (כדפירש רש"י מספרי וספרי זוטא על אתר). ומובן שפיר בקשת משה שבניו ימלאו מקומו מדין ירושה ("ירשו בני את כבודי") אף שידע דלא היו ראויים לנשיאות התורה, והוא מדין ירושה דודאי איכא בשררת מלך, כפסק הרמב"ם (הל' מלכים שם ה"ז)¹¹.

11) ואף שמעיקרא צ"ל הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה" (כברמב"ם שם, מ"מ, כתב שם הרמב"ם דאף אם הי' ממלא ביראה אע"פ שאינו ממלא בחכמה מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו, והוא הדין בנדון דידן גבי

בני משה, ד"לא עסקו בתורה" אבל לא נאמר שלא היו ממלאי מקום ביראה.

12) ולהעיר מכלי יקר פרשתנו כז, יח.

י"ל דאי"ז סותר להא ד"דבר אחד לדור ולא שני דברים". וא"כ מהו הביאור בזה שנמנעה מלכות מבני משה מפני שלא היו ראויים למלאות מקומו בתורה, ולמה לא נעשתה החלוקה כמו שהיא לדורות אחרים.

ג

יסיק דנשתנתה נשיאות יהושע מנשיאי הסנהדרין בכל הדורות, דשזה היא לשררת מלכה

ולחכי נראה, דיש לחלק בין דורו של משה לשאר הדורות, דהנה בהקדמה לספר היד מביא הרמב"ם סדר המסורה של תושבע"פ ממשה רבינו עד רב אשי, וכשמנה את כל מקבלי התורה דייק לכתוב שפלוני קבל מן המקבל שקדמו "ובית דינו" (או שקיבל מפלוני "וחביריו"), ובאגרתו לר' פנחס ב"ר משולם הדיין (נדפס ב"אגרות הרמב"ם" – מהדורת שילת ירושלים תשמ"ח – ח"ב עמ' תמב. ונעתק גם בספר המדע (ירושלים תשכ"ד) בהערה) ביאר הרמב"ם שכן כתב בדיוק ובכוונה מיוחדת להדגיש "שהקבל רבים מרבים לא יחיד מיחיד".

אכן בנוגע ליהושע שינה הרמב"ם מן הכלל, וכתב "זוקנים רבים קבלו מיהושע" ולא הוסיף "ובית דינו", ובאמת טעם הדבר מבואר הוא כבר ע"פ מש"כ לפנ"ז "אע"פ שלא נכתבה תושבע"פ, למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים, ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממשה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל

(אף לשימושה הגדול מלימודה (כנ"ל בשם הרד"ל)), הוא ימלא מקומו.

אלא, דדברי המגלה עמוקות עדיין צ"ב, מהו שאי אפשר שתהי' החלוקה, הא תורה ומלוכה שני כתרים נפרדים המה, ואין זה כלל שימוש של שני מלכים "בכתר אחד". ובאמת דכחלוקה זו הרי נקבע לדורות, דכתר תורה וכתר מלוכה ב' שררות נפרדות המה. דמנהיגות התורה נמסרה לראש הסנהדרין, ובלשון הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"א ה"ג) "הגדול בחכמה שבכולן (מחברי הסנהדרין) מושיבין אותו ראש עליהם. . . והוא שקורין אותו החכמים נשיא. . . והוא העומד תחת משה רבינו"¹³. והנהגה מדינית וצבאית, וכלל צרכי העם וכו', ביד המלך¹⁴, אבל אין ענין המלך להורות לעם משפטי התורה" [ואדרבה, מלכי ישראל אין דנין כלל, ואפי' מלכי בית דוד דננין הם את העם אין מושיבין אותן בסנהדרין (רמב"ם הל' סנהדרין פ"ב ה"ה)], הרי דעל כרחין

13) ובספה"מ להרמב"ם מל"ת "ודע שזה הלאו (שהזהירנו מלקבל הנשיא) כולל ג"כ הנשיא עם המלך כי ענין לאו זה הוא שמוזהיר שלא לקבל כל מי שיש לו ממשלה לצוות והוא במעלה העליונה בין שהיתה מעלה שלטונית או מעלת תוריית והיא הישיבה" (וכפ"ה בהל' סנהדרין פכ"ב הכ"ז). ובחינוך (מצוה עא): "כוונת הכתוב להזהירנו על כל מי שהוא ראש ישיבה על ישראל, בין ממשלת מלכות בין ממשלת התורה".

14) וגם לאחר החורבן הי' ריש גלותא בכבל (במקום מלך – רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ג), ונשיא בא"י, וכמחז"ל (סנהדרין ה, א. הוריות יא, ב. וראה פרש"י ויחי מט, י) הכא שבט התם מחוקק.

דומים הם, אבל לענין מסירת התורה לא נאמר בהם דעומדים הם תחת משה רבינו ושווים לו בזה, אלא המסירה היא ע"י כל הבית דין, "רבים מרבים".

ומעתה מחזור היטב הטעם לחלק בין דורו של משה ויהושע לשאר הדורות – לענין החלוקה הנ"ל בין מלכות ונשיאות, אי שייך לחלקם לב' כתרים. כי לפי החילוק הנ"ל בגדר נשיאות הסנהדרין, נמצא דבנשיאי כל הדורות אינו ענין למלכות כלל, שהרי המלך הוא יחיד ומיוחד מופרש ומובדל לגמרי מיתר העם, ולו שליטה בלעדית ועצמאית, וגדרו הוא ד"אין על גביו אלא ה' אלקינו" (ספרא ויקרא ד, כב. הוריות י, א במשנה. וראה שם בסוגין יא, ריש ע"ב), היינו דלא רק ש"אין למעלה ממנו במלכותו" (לשון הרמב"ם הל' שגגות פט"ו ה"ו), אלא שהוא שולט יחידי ואינו כפוף לדעת אף אחד, וכגדר הנ"ל ד"דבר אחד לדור ולא שני דברים" [וכמבואר בסנהדרין (שם) קודם להגדרה זו, "טול מקל והך על קדקדם"], דמלך אינו אלא יחיד. ומעתה אין זה שייך לנשיא הסנהדרין, דאף שהוא במעלה עליונה בשרת התורה, סוף סוף כל כחו אינו אלא יחד עם הסנהדרין, בתור אחד מע"א, אלא דכיון שהוא הגדול בחכמה מושיבין אותו ראש עליהם, אבל אין זה כלל בדומה לשרת מלוכה, ולהכי שפיר אפשר שיהיו בעת אחת מלך ונשיא ואין זה שימוש של שניים בכתר אחד, כי לא קרב זה אל זה, ואין שררת הנשיא משתווית כלל לשרת המלך. משא"כ בנוגע למשה ויהושע, הנה מאחר שכל כח התורה ומסירתה ניתן להם לבדם,

פה וצוהו עלי". והיינו דאם כי שבעים זקנים למדו ממה, ואלעזר ופנחס גם הם קבלו ממה, מ"מ זהו רק בגדר "מקבל" ותו לא, אבל "מסירת" כל התורה כולה ובציווי ותפקיד מיוחד עלי' למסרה לדור הבא¹⁵ – ניתנה ליהושע לבדו, והוא היחיד המכונה תלמידו של משה רבינו. והיינו דתנן בריש אבות "משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע", ובמאירי בהקדמתו שם "ובעת זקנתו . . מסר סודות התורה והלכותי עם כל עניני תורה שבע"פ ליהושע" (עיי' עוד בסוגיא דתמורה טז, א)¹⁶. ולהכי השמיט הרמב"ם מיהושע "בית דינו", כי אכן לענין סדר מסירת התורה הית הקבלה מיד יהושע לחודו, דרך בידו מסר משה התורה שבע"פ כולה.

נמצא לפ"ז דנשיאות התורה של משה רבינו ויהושע לעומת נשיאי הסנהדרין בדורות אחריהם, במהותם הם חלוקים. דיהושע ומשה היו שווים בזה דמסורת כל תורה שבע"פ היתה מסורה ביד עצמם לחוד, ונמסרה מיד כל אחד מהם כשהוא לחודו. משא"כ דין נשיאותם של שאר ראשי הסנהדרין, העומדים תחת משה רבינו כנ"ל, הנה אף שדומים למשה בהיות כל אחד מהם ראש לכל הסנהדרין ועומד על גביהם (בהיותו גדול בחכמה שבכולן) כמשה שהי' ראש לכל הזקנים ועמד "על גביהם" (ראה בכל זה מתני' דסנהדרין ב, סע"א), מיהו רק בפרט זה

15 בפשטות י"ל – דהציווי הוא שהוא (יחיד) יהי המוסר לה' זקנים רבים".

16 וראה להלן בחצא"ר שבסוף הסעיף.

מצינו תורה וגדולה במקום אחד [בגיטין פרש"י "בתורה ובעושר" אבל בסנהדרין פי' "במלכות ובתורה", ואכ"מ], ולא, הא הוה יהושע, הוה אלעזר" (חבירו בתורה ולא הוה מקום אחד, רש"י סנה' (וראה תוד"ה כולוהו שם)), היינו דמסיק דמשום אלעזר חבירו – לא ה' יהושע תורה וגדולה במקום אחד ממש, ומשמע דלא היתה גדלותו בתורה בדרגת שררה יחידית ממש כמו מלוכה.

ואולי יש לחלק בין גדלות בתורה בכלל (שבזה – "הוה אלעזר", ואכ"מ) לומר על יהושע "אין כמותו בכל ישראל בתורה" – רש"י שם), למסירת התורה (שבזה שפיר הוה יהושע יחיד). ועל דרך ומעין החילוק דסיני ועוקר הרים בסוגיא דסוף הוריות, וכדממשיך שם "הכל צריכין למרי חטיא" (ראה רש"י שם: כנתינתן מהר סיני). ולהעיר מתמורה (טז, א) דההלכות שנשתכחו בימי אבלו של משה "החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו" (ראה תוד"ה כולוהו הנ"ל). ואכ"מ].

ד

יוסיף ביאור דמלכות יהושע היתה סניף ופרט במלכותו

ועדיין צריך ליתר הסברה בחילוק הנ"ל בין יהושע לכל הדורות, דסוף סוף עדיין דרוש כאן ביאור אמאי ה' חשש בימי יהושע אם תהי' שררה יחידית לתורה ושררה יחידית למלחמה, ומהיכא תיתי דהוה שניים המשתמשים בכתר אחד, הא עדיין כל אחד יחידי לבדו בשררתו.

שפיר הוה נשיאותם בתורה מתדמית לגדר שררה של מלוכה, היות שכוחם בתורה הוה יחידי ובלעד¹³, ושוב אילו היתה חלוקה בין מלך ונשיא, אחד למלחמה ואחד לתורה, ה' זה בגדר ב' מלכים המשתמשים בכתר אחד, והוה כמו שני דברים לדור.

והא דסבר משה לבקש כן, אף דהוה נגד הגדר הנובע ממעשהו בעצמו במה ש"מסרה ליהושע", הנה חדא כבר נזכר לעיל לשון המאירי ד"מסרה ליהושע" ה' רק לעת זקנתו, אבל גם בלאו הכי י"ל דה' מקום לסברא בזה שאפשר שיהיו שני מנהיגים, יעוי"ב בב"ב (עה, א. וכו"ה בספרי ורש"י פרשתנו כז, כ) דכחו של יהושע ה' מועט מכחו של משה כמו פני לבנה לגבי פני חמה, ושמא י"ל דלהכי סבר משה שלא יהי' בכחו למסור כל התורה לבדו לזקנים, ואינו בשלימות הנשיאות בתורה וולהעיר משבת (קד, א) "אתו דרדקי האיידנא לבי מדרשא ואמרו מילי דאפי"ו בימי יהושע בן נון לא איתמר כוותייהו", ובחולין (קכד, סע"א) דאפי' "אי אמר לי יהושע בן נון משמי' לא ציינתא לי" – דמשמע דוקא יהושע ולא משה (ראה ב"י ליד"ד סו"ס רמב, ט"ז לשו"ע יו"ד שם סק"כ)].

וליתר ביאור, עדיין יש לדון בגדר נשיאות יהושע גם למסקנת הקב"ה, דצ"ע אם אכן היתה ממש במעלה היותר עלינה ובגדר של "מלכות". דהנה בנוגע למשה אכן מצינו בתנחומא (במדבר, ג) "משה ה' מלכה של תורה", אבל בנוגע ליהושע יש לעיין בזה ממחז"ל (גיטין נט, א. סנהדרין לו, א) "מימות משה ועד רבי לא

הגדול, שיתקיימו בפועל בעם ישראל¹⁸ וכיון שהמלך הוא "מקבל" מהם להכי "מצוה על המלך לכבד לומדי התורה, וכשיכנסו לפניו סנהדרין וחכמי ישראל יעמוד לפניו כו" (ועד"ז "המלך עומד לפני כהן גדול . . . כשישאל לו במשפט האזורים") - כמבואר כ"ז בהל' מלכים (פ"ב ה"ה); ורק בענין השליטה שלו על האנשים הוי המלך מורס מכל העם, שאין למעלה ממנו במלכות ושליטה זו ו"אין לו על גביו אלא ה' אלקיו" (כנ"ל גדר זה), ולהכי "בפרהסיא בפני העם לא . . . יעמוד מפני אדם כו' כדי שתהא יראתו בלב הכל" כמבואר ברמב"ם שם; אבל עדיין עצם כח המלכות, תפקידה ומגמתה, נטפל ונמשך מב"ד הגדול שבירושלים].

ומעתה מבואר היטב אמאי הנשיאות בתורה והמלכות על העם ה"ה מעצם גדרם "כתר אחד", דכנ"ל מנהיגות המלך היא הסתעפות מתפקיד הנשיא בתורה, ומטרת שניהם אינה אלא לדבר אחד - להתקין התורה שבעל פה בעולם, ואי אפשר לומר שאין אחת נוגעת בחברתה. ושוב מחזור שפיר המבואר לעיל במשה ויהושע, שלא הי' באפשר שיהי' בזמנם שני בעלי שררה, אחד למלכות ואחד לנשיאות, כי מאחר שנשיאותם בתורה היתה בגדר שררה יחידית השווה לכח המלוכה כנ"ל (ולא רק במדריגת ראש לסנהדרין), שוב אילו הי' אחר מוכתר למלך (שהמלכות היא הסתעפות והמשך

הנה בהגדרת תפקידו של מלך כתב הרמב"ם בספ"ד מהל' מלכים "ותהי מגמתו ומחשבתו להרים דת האמת, ולמלאות העולם צדק, ולשבור זרוע הרשעים ולהלחם מלחמות ה', שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט ומלחמות". והיינו דהמלכות (בישראל) אינו מצומצמת להנהגת הענינים גשמיים של העם והמדינה (ראה ברכות ג, סע"ב), אלא יסודה ועיקרה הוא למען הרמת התורה ומשפטי, להרים דת האמת ולגרום שיתמלאו כראוי משפטי התורה¹⁷, עד שגם מלחמותיו נקראים מלחמות ה'. אשר לפ"ז נמצא דכח המלכות כרוך ומסתעף מב"ד הגדול, דהרי "הם עיקר תורה שעל פה, והם עמודי ההוראה ומהם חק ומשפט יוצא לכל ישראל" (לשון הרמב"ם ריש הל' ממרים), והמלך תפקידו הוא לבצע את משפטי התורה הללו היוצאים מבי"ד

17 בספה"מ להרמב"ם מ"ע קעג (תירגום אבן איוב) "שצונו למנות עלינו מלך מישראל שיעמיד אמונתנו כו". וברמב"ם בהל' מלכים פ"ג ה"ג "מהלך . . . יהי' עוסק בתורה ובצרכי ישראל ביום ובלילה כו".

וראה אבנ"ז הנ"ל ס"ב בפנים שהביא מדרשות הר"ן הנ"ל הערה 3 דאין משפטי המלך מצד חכמת התורה רק הוראת שעה לתיקון המדינה ואינו משפטי התורה, ושוב מסיק האבנ"ז דלא להלכה אמר הר"ן את דבריו. עיי"ש באורך. וראה במהר"ן חיות בספר תורת נביאים פ"ז (דין מלך ישראל). וראה סהמ"צ להצמח צדק מצות מינוי מלך בתחלתו בגדר תפקיד מלכי ישראל. ולהעיר ממה שנתבאר במקום אחר (לקו"ש ח"ח עמ' 672 ואילך) ששלימות קיום התורה וההלכה היא בעת שיש מלך בישראל, עיי"ש.

18 ועיי' בזה בארוכה בלקו"ש ח"ט עמ' 661 ואילך.

מִן הַנְּשִׂאוֹת) הָיוּ כָאן שְׁנֵי בְעָלֵי שְׂרָרָה יַחֲדִידִית – ב"כְּתֵר אֶחָד". וְזֶהוּ דֶּהֱשִׁיבּוּ הַקֶּבֶ"ה עַל בְּקִשְׁתּוֹ דְּבָנָיו יִרְשׁוּ כְבוֹדוֹ (מַלְכוּתוֹ) – "נֹוצֵר תֵּאֲנֶה יֹאכֵל פְּרִי", הֵינּוּ כִּיּוֹן דִּיהוֹשֵׁעַ הוּא הָרָאוּי לְהִיּוֹת מִמֶּלֶךְ מְקוֹמוֹ בְּשִׂרְרַת הַתּוֹרָה וּנְשִׂאוֹתֶיהָ, מִמִּילָא נִמְשָׁךְ מִזֶּה וְשִׁיךְ לוֹ גַּם עֲנִין הַמַּלְכוּת, וְאֵין שׁוּם מְקוֹם לַמְנוּת מֶלֶךְ אַחֵר וְלַחֲלָק מִשְׁרָתוֹ לִשְׁתֵּים [מִשְׁא"כ בְּשֹׂאֵר הַדּוֹרוֹת שֶׁהַנְּשִׂאוֹת בַּתּוֹרָה לֹא הִתְּהָ בְּאוֹפֶן דְּשִׂרְרָה יַחֲדִידִית לָהֶם – שׁוֹב אֵין כָּאן שְׁנֵי מַלְכִּים ב"כְּתֵר אֶחָד", כִּי רַק הַמַּלְכוּת שְׂבֻזְמָן הִיא הַתּוֹרָה הִיא שְׂרָרָה יַחֲדִידִית דִּיִּקָּא, וְאִילוּ נְשִׂאוֹתָיו שֶׁל הַנְּשִׂאֵי בַתּוֹרָה אֵינָה בְּמַדְרִיגַת שְׂרָרָה הַשּׁוּוֹה לָהּ וּפּוֹגַעַת בִּיַּחֲדוּתָהּ].

וּלְפִי הַנ"ל וְדָאֵי יֵשׁ לְהַגְדִּיר דְּאַצֵּל מִשֶּׁה וְיִהְיֶשׁעַ עֲנִין מַלְכוּתָם וְעֲנִין נְשִׂאוֹתָם בַּתּוֹרָה הִיוּ שְׂרָרָה אַחַת ו"כְּתֵר אֶחָד", הֵינּוּ דֶּהֱמַלְכוּת שְׂבָהֶם הִתְּהָ כְּתוּצָאָה וְסוּנִיף מִנְּשִׂאוֹתָם גּוּפָא – דְּכְתוּצָאָה מִשְׂרַרְתָּ נְשִׂאוֹתָם הִי' תַּפְקִיד הַמַּלְכוּת בִּידָם. פִּירוּשׁ דְּעִיקְרוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד מֵהֶם הוּא מֶה שֶׁהֵכִיל בְּעַצְמוֹ לְחוּדוֹ כָּל כַּח הַתּוֹרָה וּמִסִּירָתָהּ, וּמִמֶּנּוּ חָק וּמִשְׁפָּט יוּצֵא לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְשׁוֹב דִּין מֶלֶךְ שָׂבּוּ אֵינּוּ דְּבַר נִפְרָד בַּפ"ע אֲלֹא הוּא הַמֶּשֶׁךְ, תּוּצָאָה וְטַפֵּל לְנְשִׂאוֹתָיו בַּתּוֹרָה. דְּעִיקְרָ עֲנִינוֹ וְתַפְקִידוֹ הוּא מִסִּירַת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ כַּח הַמַּלְכוּת וְהַשְׁלִיטָה וְהָאַחֲרִיּוֹת לְהַכְרִיחַ הָעָם לְקִיּוּם מִשְׁפָּטִי. וּמַעֲתָה נִרְאָה דְּשִׁפִּיר הֵינּוּ טַעְמָא דְּלֹא מְצִינוּ שְׁנִמְשָׁח יְהוֹשֻׁעַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה (וְנִתְּמַנָּה לְתַפְקִידוֹ רַק ע"י סְמִיכָה דְּמִשְׁחָה), כִּי תַּכְלִיתָהּ שֶׁל מִשְׁחָה הִיא כְּדִי לְפַעּוֹל וּלְחַדֵּשׁ כַּח מַלְכוּת

מִצּוּמָצִם לְבִיצּוּעַ מִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה [כְּגוֹן מַלְכוּת שְׂאוּל שֶׁהִזְכִּיר הַרְמַב"ם לְרֹאִי], דְּמֵאַחֵר שֶׁהִמְלִךְ (בְּד"כ) אֵין לוֹ שְׂרַרְתָּ הַתּוֹרָה וְצָרִיךְ לְקַבֵּל מִב"ד הַגְּדוֹל לְכֵן צָרִיכִים לְחַדֵּשׁ בּוֹ כַּח הַמַּלְכוּת. אֲבָל לְגַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּעִיקְרָ נְשִׂאוֹתָיו תַּפְקִידוֹ הִתְּהָ מִסִּירַת הַתּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְכָל כַּח הַתּוֹרָה נִתּוֹן לוֹ, מִמִּילָא נִמְשָׁךְ וּמִסּוּבָב מִזֶּה הָאַחֲרִיּוֹת, הַשְׁלִיטָה וְהַמְמַשְׁלָה לְרֹאוֹת שִׁיתְקִימוּ בְּפוּעַל דִּינֵי הַתּוֹרָה וּמִשְׁפָּטֵי בִּתּוֹךְ הָעָם. וְכִיּוֹן דְּעִיקְרָ וְשׁוֹרֵשׁ מִשְׁרָתוֹ הִתְּהָ נְשִׂאוֹת בַּתּוֹרָה, לְהַכִּי נִתְּמַנָּה ע"י סְמִיכָה דֶּהוּא דֶּרֶךְ הַמִּינוֹ לְשִׂרְרַת הַתּוֹרָה, כְּמִבּוּרָא בְּסִנְהֶדְרִין (יֵד, א) וּבְרַמְב"ם (ה' סִנְהֶדְרִין רַפ"ד) דְּגִדְרָ הַתּוֹרָה הוּא סְמוּכִין אִישׁ מִפִּי אִישׁ, סְמוּכּוֹ לָנָא וְכו'.

ה

עפ"י ידון בכמה קושיות וחקירות בענייני דין מינוי מלך

וּמַעֲתָה יֵשׁ לִיִּשֵּׁב עוֹד תְּמִיּהָה, דְּבַכְס"מ ה'ל' מַלְכִּים (שֶׁם ה"י) הִבִּיא לְדִינָא שְׁשֹׂאוֹל הִי' הַמֶּלֶךְ הָרֵאשׁוֹן, "שֶׁלֹּא קֵדָם לוֹ מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל", וְהַכִּי מִפּוֹרֵשׁ בְּמַדְרֵשׁ (וִיק"ר פֶּכ"ו, ז. וְרָאָה ב"ב פג, ב מוּבָא בְּפִרְש"י וְיִשְׁלַח לוֹ, לֹא), וְצ"ע דֶּהוּא סוֹתֵר מִשְׁכ"כ הַרְמַב"ם לְפָנָיו דִּיהוֹשֻׁעַ הִי' מֶלֶךְ, כְּנ"ל ס"א, וְכֵן סוֹתֵר מִשְׁכ"כ בַּה'ל' בִּיהִב"ח דְּמִשְׁחָה רַבִּינוֹ מֶלֶךְ הִי', כְּנ"ל שֶׁם¹⁹. וְע"פ

19) וְכֵן נִתְּפַרֵשׁ בְּכַמָּה מִמְדְּרֵשֵׁי חו"ל – כְּנִסְמָן לְעִיל בַּהֲעֵרוֹת 3, 6.

מלך, יעו"ש ראיותיו ונימוקיו. ולכאורה דבריו נסתרים משיטת הרמב"ם ודעימ" שמשו ויהושע ה' להם דין מלך²¹. ולפי המבואר אתיין דבריו שפיר, דמלכות משה ויהושע הוא סוג מיוחד של מלוכה הבא כטפל ותוצאה מנשיאות בתורה, ובכה"ג הוא ענין הרצוי, ורק מינוי מלך שכל כולו אינו אלא השליטה ועריכת מלחמות וכו' (היינו מצד חסרון בהעם) אינו נרצה עפ"י תורה לשיטתו.

[וכן יש ליישב עפ"ז דלא קשיא מיד מהא ד"אין מעמידין מלך ישראל בחוץ לארץ" (תוספתא סנהדרין פ"ד, ו - אולם הרמב"ם לא הביאו), והלא משה ויהושע מלכו בחו"ל; די"ל דלא קאי במלך בסוג דמשה ויהושע. (ובאמת בלאה"כ יש לישב בכמה אופנים). ועדין יש להסתפק בשאר דיני מלך (כמו כתיבת ס"ת, לא ירבה לו נשים וכו') אם נוהגים במלכים דסוג זה. ואכ"מ].

ויש ליישב עפ"ז נמי אמאי לא נתפרש בתורה בהדיא דמינוי מלך הוא ע"י משיחה, דהרי מינוי ודיני המלך מפורשים בתורה, ואמאי לא נתפרש דין המשיחה (כמו שנתפרש דין משיחת כה"ג ומשוח מלחמה), ובפרט שצריך לשלול שאינו בכלל האיסור המפורש כבר בכתוב ד"אשר יתן ממנו על זר" (תשא ל, לג)²². ובתוס' הרא"ש (הוריות יא, ב) כתב דאפשר דדריש ל' מדכתיב על בשר אדם לא ייסק

הנ"ל אתי שפיר, דהרי גדר מלוכת משה ויהושע שונה לגמרי משאול ודוד והבאים אחריהם. כי עיקר שררותם היתה בתורה, והמלכות היתה רק מסובב מזה וטפל לה, וא"כ המלך הראשון שעיקר ענינו היתה השליטה והממשלה ה' שאול.

ויעוי" במש"כ האברבנאל בפ' שופטים, דהאריך להוכיח דלכו"ע אין שום מצוה במינוי מלך, כי מצד התורה אין בו צורך, ואפילו מ"ד (סנהדרין כ, ב) שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ ישראל להעמיד מלך כו' - לא בא אלא לומר שנצטוו ישראל בכניסתן לארץ שכאשר ישאלו להם מלך לא ישימו עליהם מלך אלא אותו שיבחר בו ה', ומקרב אחיהם [וכסגנון הכתוב דעל אמירת בני" אשימה עלי מלך ככ"ה הגוים גו" (שופטים יז, יד) אזי "שום תשים עליך מלך גו" מקרב אחיך גו" (שם, טו). וכן מדויק מלשון הרמב"ם בכותרת להל' מלכים דהמצוה היא "למנות מלך מישראל"²⁰, היינו לא עצם המינוי אלא רק שכשירצו למנות יהא המינוי מקרב אחיך], אבל גם לדידי' ליכא שום מצוה להעמיד להם

20) כך הוא נוסח המבי"ט בקרית ספר, ולפינוי "בישראל". במנין מצות על סדר הלכות הרמב"ם בריש ספר הי"ד גם לפינוי הנוסח "מישראל" (אלא שבכמה כת"י - הובאו ברמב"ם ספר המדע, ירושלים תשכ"ד - גם שם בישראל).

בספה"מ מ"ע קע"ג (הוצאת ר"ח העליר, תירגום ר"י קאפח) "מישראל".

וראה בארוכה ביאור הרי"פ פערלא לספה"מ לרס"ג (הובא לעיל הערה 2) שהרבה להקשות על דברי האברבנאל.

21) אבל עיין לעיל הערה 3.

22) ועיין ברש"י ורמב"ן שם. ובש"ס כריתות ו, סע"ב.

"נשיא" (יחזקאל לו, כה²⁴, מח, כא²⁵. וכ"ה ברמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח - ע"פ מש"כ הכס"מ שם). ואולי יש לחדש דהיינו משום שמלוכת מלך המשיח הוה בסוג דמשה. דהנה משיח יהי' נמי נשיא התורה, ובל' הרמב"ם (ספ"ט מהל' תשובה) "אותו המלך . . . ילמד כל העם ויורה אותם דרך ה'"²⁶, א"כ שמא יש לומר דגדר מלוכתו נמי יהי' כגדר מלוכת משה שעיקרו נשיאות, והמלוכות מסועפת ממנו, ולהכי קראו הכתוב נשיא.

ומעתה יש לדון עוד לענין חקירת המנ"ח בנוגע למשיח, וז"ל: "לכאורה נראה דהמלך המשיח שמקוים אנו שיגלה בב"א, כיון דיהי' מזרע שלמה דור אחר דור א"כ המלוכות ירושה לו מעת שפסקה מלוכות וא"צ משיחה, אע"פ שפסקה המלוכות בעוה"ר כו"כ דורות, מ"מ אין זה מפסקת הירושה, אך אם נאמר דהבא מכח שצריך משיחה הוא ג"כ צריך משיחה, א"כ תיכף שמרדו ישראל ברחבעם ולא קבלו עליהם המלוכות א"כ אם היו אפי' רחבעם וזרעו מלכים היו צריכים משיחה למלוכה על כל ישראל כמש"ל. א"כ גם מלך המשיח מזרעו יהי' צריך משיחה אף ששלום ואמת יהי' בימיו לכל ישראל ובקשו את ד' אלקיהם ואת דוד מלכם כאשר מובטחים אנחנו

וודשי אדם ולא מלך כו' (וראה כלי חמדה פ' שופטים מה שנתקשה בזה). וברמב"ן עה"ת שם דנרמז בקרא (שם, לא) "שמן משחת קדש יהי' זה לי לדרתיכם", עיי"ש. ועדיין צע"ק דלא נתבאר להדיא (ומאי שנא מכה"ג ומשוח מלחמה שלא נשאר הדבר ברמז). אבל להמבואר לעיל י"ל דענין המלוכה כפי הנרצה לכתחילה עפ"י תורה הוא כדוגמת משה ויהושע שהיו נשיאי התורה ונשתלשל מזה באופן טפל ענין המלוכות, ובכה"ג אין שום צורך במשיחה כנ"ל. והצורך להשתמש בדיון משיחה נתחדש בזמן ששאל הי' צריך להיות מלך ולא הי' נשיא התורה²³.

וי"ל עוד דלהכי נקט הכתוב בפ' ויקרא (ד, כב) לשון "נשיא" - "אשר נשיא יחטא", אף דקאי שם הכתוב במלך (ספרא שם, הוריות י, א), ולא נאמר מפורש "מלך", כי עיקר תואר "נשיא" (בלשון התורה) שייך למלך בסוג דמשה ויהושע שעיקר ענינם נשיאות בתורה, והמלוכות נטפלה לה. וזהו עיקר ענין המלוכות כפי שצריך להיות לכתחילה עפ"י תורה נורק בפ' "שום תשים" נאמר "מלך", ע"ש ברמב"ן דרומז על העתיד כשישאלו מלך בימי שאל (שלא הי' נשיא)].

והנה, כהאי גוונא מצינו נמי בכתוב שמישיח - שהוא מלך - נקרא דוקא בשם

(24) כפשטות הכתוב. אבל ראה סנהדרין צח, ב ובפרש"י שם.

(25) עפ"י ב"ב קכב, א וברשב"ם שם [אבל ראה מהרש"א במהד"ב שם].

(26) ראה בארוכה לקו"ש חל"ה עמ' 802 ואילך. חיי"ח עמ' 282 ואילך.

(23) ומה שעדיין צ"ע מהמבואר בכמה מקומות בספרי קבלה וחסידות דעיקר ענין המלוכות בשלימות ה"ז דוד (ומלכי ב"ד) ומשיח, ובהם מוכרחת משיחה - עיי' מש"כ ליישב זה לפי דרכם, ע"פ הסוד, בלקו"ש חכ"ג עמ' 791 הערה 06.

בתורת מלך בלבד (שאינו נשיא), ולזה יצטרך משיחה, ורק לאחר זה תתגלה נשיאותו בתורה ניעוין היטב בל' הרמב"ם ספי"א מהל' מלכים, דתחילה "יעמוד מלך מבית דוד" ויעשה כמה פעולות²⁷.

ע"י הנביאים", ע"כ (ועיין גם צפנת פענח להוריות יא, ב). ולפי המבואר לעיל יש להכריע דלא יצטרך משיחה כ"א סמיכה, וכנ"ל ביהושע.

אלא דעדיין צ"ע בזה, כי לכאורה השם "משיח" הוא ע"ש משיחתו (ולא משיחה שהיא לשון גדולה, כבזבחים (צא, א. וראה ספרי קרח יח, ח)), הרי דאית בי' משיחה. ואולי י"ל דמתחילה יתגלה רק כח המלכות במשיח ויעשה כמה ענינים

27) וראה לקו"ש ח"ח (עמ' 163 בהערה) שעל כרחך צריך לומר שאין כוונת הרמב"ם שבשעת העמידה תיכף יש לו דין מלך. עיי"ש.

